

Reisverslag Marokko verschenen als dagboek in ‘De Bond’ op 28 januari 2005.

Zaterdag:

“Een tocht door de woestijn met de kinderen? Zijn jullie niet goed?! Eén schorpioenenbeet is dodelijk voor een kind.” “Ja, pa.” “En er zitten daar slangen.” “Ja pa, dromedarissen ook, zo’n beest slokt je op in drie happen.” “Lach maar, de kleine prins werd door een slang gebeten.” “De tocht wordt begeleid en we zullen voorzichtig zijn”, tracht ik hem gerust te stellen, maar hij blijft met zijn hoofd schudden. Sommige mensen worden gevoeliger met de jaren. Mijn vader is zo’n ‘sommige’ mens.

Zondag:

Met deze reis ga ik mijn tweede boek ‘Askura’ achterna. Een verhaal dat zich deels in de woestijn afspeelt. Het is niet de juiste manier van onderzoek: eerst schrijven en dan verifiëren of het klopt. Maar ach, met de waarheid en niets dan de waarheid, kom ik niet ver. Schrijven is voor mij vorm geven aan verbeelding, illusies en dromen, datgene waarin de mens zich het best onderscheidt van ander leven.

De reis gaat naar Marokko. Op het programma staat een vijfdaagse voettocht langsheen de Drâa-vallei. De groep bestaat uit vier gezinnen, samen goed voor zeven kinderen waarvan de jongste elf jaar is en de oudste zestien. Onze pakken en tenten zullen door dromedarissen gedragen worden, voor de dieren gaan er ook enkele berbers mee. Met onbekenden reizen heeft iets artificieels, maar deze groep vindt elkaar ontzettend vlug: de kinderen al spelend, de volwassenen al grappend. Ieder neemt intuïtief de juiste rol op, aan het dragen van een aangepast masker is niets verkeerd, “de mens is het masker”, las ik ergens.

Maandag:

‘s Morgens worden we eerst gewekt door een kakofonie van gekraai, gebalk en geblaf. Dan door de moëddzin, die de mensen aanmaant om te bidden tot Allah. Tenslotte is het Inge, onze begeleidster, die roept. Hier volstaat een kommetje met water om je fatsoenlijk te wassen. Zittend op een groot tapijt ontbijten we gezamenlijk. Dan begint het stappen. De eerste uren denk ik nog aan allerlei dingen van thuis, dingen die onvoltooid achterbleven. Het is alsof ik een touw met rammelende conserven achter me aansleep. Maar geleidelijk maken de blikken minder lawaai, en tenslotte verdwijnen ze diep in het zand. Pas dan zie ik wat er te zien valt: 360 graden weidsheid. Een landschap van zand en stenen. Leegte die rust brengt. Leegte waarin details belangrijk worden. De kleur bruin versplintert zich in allerlei tinten: grijsbruin, paarsbruin, zwartbruin, okerbruin, zilverbruin, roodbruin, groenbruin, stofbruin, geelbruin, roestbruin, bruinbruin... Net als ik het kleurenpalet in mijn geheugen opgeslagen heb, hoor ik Alix, één van de meisjes, tot de andere kinderen roepen: “Ik zie, ik zie wat jij niet ziet en het is bruin.” Plots loopt er een jongetje naast me. Vanonder welke steen kwam hij gekropen? “Bonjour”, lacht hij. “Donne moi un stylo.” Een dadelbruin gezichtje met dromerige ogen, een kleine prins. Alleen zeurt deze om een stylo, en niet om een tekening van een schaap. Hij blijft me op de voet volgen, en hij zal dat vier dagen lang volhouden waar ik

ook ga. “Vanwaar komen al die gekleurde stenen?” vraag ik hem. Hij twijfelt om het geheim prijs te geven, maar zegt dan: “Het zijn sterrenscherven. Voor de mensen zijn alle sterren wit, omdat sterrenlicht hen verblindt. Maar in werkelijkheid heeft iedere ster een kleur.” Ik glimlach. “Vanavond zal ik proberen de gekleurde sterren te zien.”

Dinsdag:

Geen enkel kind mort over het stappen, of over de warmte. Het leven in de natuur doet hen zichtbaar goed. Als extraatje mogen ze om de beurt op de rug van een dromedaris zitten. Tijdens het stappen wordt er veel gepraat. Yana, Alix zusje, vertelt me over haar grootvader die water-absorberende pastilles heeft uitgevonden. De terracotten pastilles dienen om planten te doen groeien in gebieden waar weinig regen valt. Nu haar opa gepensioneerd is trekt hij rond om zijn uitvinding te promoten. In dit land zou zijn uitvinding ook een vooruitgang betekenen. Het probleem blijft investeringsgeld. De mensen van hier hebben maar net genoeg geld om vandaag te overleven, aan morgen denken ze liever nog niet.

Griet werkt als kapster in een home voor dementen. Ze vertelt hoe ze de patiënten tegemoet treedt in hun vreemde wereld. Zij die dringend een bus moeten nemen, vinden - na Griets uitleg- de stopplaats van hun bus een eindje verderop in de gang. Of zij die in paniek geraken dat ze de kapbeurt niet kunnen betalen, stelt Griet gerust met de woorden: ‘Vandaag is het gratis, speciaal voor de gepensioneerden’. Ik neem mijn hoed af voor zo’n werk. De paniek van de oudjes zegt veel over ons gedoe in de wereld: zonder geld of haast kom je nergens.

Idir, één van de berbers, vertelt me over de geboorte van zijn dochter. Zeven dagen feest, en pas op de zevende dag krijgt het kind een naam. Zijn dochter heet Fatima. Niet hij of zijn vrouw, maar zijn moeder koos de naam. Fatima betekent dochter van profeet Mohammed.

Dan stap ik in stilte verder, maar de stilte duurt niet lang. “Bonjour, stylo”, groet de kleine prins me vrolijk. “Heb je gisteren gekleurde sterren gezien?” Ik schud van nee, het is me niet gelukt om ze in te kleuren. Wit waren ze al zo mooi. Alleen al voor de sterren zou ik naar hier komen.

Woensdag:

Picknick onder de palmen. De vliegende sprinkhanen houden ons gezelschap. We eten brood dat Idir in het zand heeft gebakken. Na het eten wordt er gerust. Op de middag is het te warm om te stappen. Ook de berbers zijn uitgeteld. Voor hen is het ramadan, ze eten noch drinken gedurende de dag. Met een temperatuur van rond de 40 ° valt dat laatste niet mee.

Ik maak notities voor het dagboek, want uit ervaring weet ik dat mijn geheugen niet betrouwbaar is. In mijn hoofd verweven herinneringen en verbeelding zich tot dezelfde grijze materie. Yana’s nieuwsgierig neusje komt tussen mijn bladeren snuffelen. “Wat schrijf je?” Ik vertel haar wat ik doe. “Wow, kom ik dan in de krant?” Ik glimlach, ze doet me denken aan het zwarte vogeltje met witte kuif dat deze ochtend dauwdruppels van ons tentzeil pikte. “Beui de désert”, fluistert de kleine prins me toe. “De vogel is een geluksbrenger.” Ik knik, Yana is zo’n vogeltje. “Is schrijven leuk?” “Het is het liefste wat ik doe”, antwoord ik, maar bedenk terzelfder tijd dat er aan schrijven ook een mindere kant zit: over alles wat ik zie of doe valt onverbiddelijk de schaduw van de reflectie

waardoor mijn overgave in het leven niet totaal is, altijd blijf ik met één been in de marge staan, maar ik weet dat ik niet anders kan. “Stoor ik niet?” vraagt ze als ze me ziet wegdromen. “Ach nee”, stel ik haar gerust. “Thuis zit mijn dochter soms op mijn schoot wanneer ik schrijf”, vertel ik haar. “Als mijn dochters hartje en het mijne dan dezelfde cadans vinden, krijgen mijn verhalen er een dubbele hartslag door.” Ze denkt na over mijn woorden terwijl ik ijverig verder kriebel. “Twijfel je nooit?” “Toch wel, bij ieder woord, en twee keer bij iedere spatie tussen de woorden.”

Donderdag:

Te midden van nergens: een dorp van zandbaksels. “Wat als de zee opkomt?” vraag ik me af. De klok is hier met jaren terug gezet. Drie vrouwen staan over een teil gebogen, ze doen de was met de hand. Naast hen staat er een ezel, volgestouwd met jerrycans. Water komt hier niet uit de kraan. Een vrouw sleept een bos droge palmtakken haar huis binnen. Wil ze straks warm eten op tafel zetten, dan zal ze eerst vuur moeten maken. Er komt een man op ons af: “Of we het huis van de marabout komen bezoeken?” Een marabout is een wijze man, die tijdens zijn leven anderen op een merkwaardige manier hielp. Het huis is een soort mausoleum. De mensen geloven dat de krachten van de marabout er werkzaam blijven. Met het aanraken van de deurklopper vragen ze hem om ‘baraka’, een gelukszeggen. Op het binnenplein van het huis zitten zieke, hulpeloze mensen. “Ze kunnen nergens anders heen”, zegt de gids. “Straks wordt er soep rondgedeeld.” Zij waarin nog een beetje leven zit, steken bedelend hun hand op. Mijn dochter komt dicht bij mij lopen. “Het is zo eng”, zegt ze. Waarom help ik deze mensen niet onmiddellijk? Als ik hun tekort van mijn teveel aftrek, hou ik nog handenvol over, en toch ga ik de kring niet rond. Ik kan tal van clichés hanteren, maar de waarheid is dat ik betrokkenheid mis. Zorg en verantwoording voor elkaar, waar blijf ik met die mooie woorden? Het schuldgevoel knaagt, maar het vreet me niet op. Ergens in de schaduw rolt er iemand zijn mat uit, hij zet zijn schoenen aan de kant en bidt. “Ongetwijfeld voor jou”, zegt de kleine prins me. Ik knik, ik heb nog een lange weg te gaan.

Vrijdag:

Tegen de avond komen we in een heel ander landschap terecht: majestueuze duinen. De kinderen weten geen blijf met hun pret. Ze zwemmen in het zand, tot ze er kaneelkleurig uitzien. Op een hoge duinrug kijken ze met z’n allen naar de ondergaande zon. We sluiten de avond af rond het kampvuur. De berbers ontpoppen zich tot troubadours. Ze begeleiden hun gezangen met geroffel op lege jerrycans. Samen met de kleine prins tel ik vallende sterren. “Daar een rode”, wijs ik hem. “Een rode? Liegbeest”, lacht hij. Maar dan valt er over zijn blik een droevige waas. “Ik weet het,” zeg ik stil, “morgen is de tocht voorbij.” Als gebeten rent hij met een fakkel de hoogste duinheuvel op. Op de top, in het licht van de toorts zwaait hij naar me en schrijft met zijn vinger van links naar rechts ‘Aurevoir stylo.’